

УДК 394-053.6(477.83/.84+477.86)''189/194''

Роксолана ДЯКІВНИЧ

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ОПІЛЛЯ ДО ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ: ЇЇ УЧАСТЬ У ГОСПОДАРСЬКИХ РОБОТАХ (КІНЕЦЬ ХІХ — ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ ст.)

На базі польових етнографічних матеріалів описані різні форми залучення молоді Опілля до господарського життя наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. Проаналізовані та виявлені локальні особливості формування у парубків і дівчат шлюбного віку трудових умінь та навичок, необхідних для самостійного ведення господарства.

Ключові слова: етнологія, Опілля, молодіжна громада, толока, «вечерниці», «пріхи».

© Р. ДЯКІВНИЧ, 2018

В Україні провідну роль у формуванні соціально-го статусу парубків і дівчат, залучення їх як повноправних членів до активного громадського життя відігравали традиційні молодіжні громади. Найчастіше особи та громади контактували в господарській сфері [16, с. 442]. З цього випливає, що залучення парубків і дівчат шлюбного віку до громадського життя відбувалося переважно через господарсько-виробничі об'єднання молоді, які й забезпечували виховання та формування в молоді трудових умінь та навичок, соціально значущих ідеалів, життєвих установок загалом. Реалізація такого виховання забезпечувалася завдяки виконанню різного роду спільних робіт: організацію молодіжних толок (форм безкоштовної трудової взаємодопомоги) та участь у певних громадських роботах (випасанні коней чи іншої худоби мешканців поселення, охороні посівів, допомозі під час ремонту доріг і громадських споруд тощо) [22, с. 375].

Володіння певними професійними вміннями та навичками, корисними селянинові в його повсякденному житті та побуті, було і свого роду індикатором готовності хлопців та дівчат вступати в пору так званого парубкування чи дівування, а в подальшому й створення нових сімей та ведення самостійного господарства. Саме тому під час залучення молоді до активного громадського життя акцент робився якраз на оцінці вміння парубка чи дівчини виконувати традиційні види робіт. Реалізовувати такий контроль за правильним трудовим виховання молодшого покоління старшим членам громади було зручно через уже згадані господарсько-виробничі об'єднання молоді шлюбного віку. Крім того, такі об'єднання можна трактувати і як своєрідні соціальні групи, які швидко та якісно здійснювали певні сільськогосподарські роботи, необхідні для нормального розвитку та функціонування як окремо взятого господарства, так і всього села та його громади загалом [26, с. 167]. Господарсько-виробничі об'єднання молоді, а, як наслідок, і форми та способи залучення молоді до господарського життя громади, мали чітко виражену гендерну специфіку, визначену характерними відмінними рисами соціалізації дівчат і хлопців підліткового віку. Уже в цей період молодь (хай лише певною мірою) «приміряла» на себе низку соціальних ролей, які дуже відрізнялися за статевою ознакою: для парубків — господар, захисник, залицяльник, для дівчат — передовсім господиня, мати тощо.

Під час проведених нами польових етнографічних досліджень на території Опілля, Бойківщини та Волині вдалося зафіксувати доволі багато відомостей, які розкривають особливості залучення молоді до громадського побуту через виконання різного роду господарських робіт: «*Їдні другим помагали... Ходили, їден другого просили, шоби прийшли помогти...*» (с. Тершаків Городоцького р-ну Львівської обл.) [1, арк. 31].

Залучення молоді ополян до громадського життя активно відбувалося під час традиційних толок. У досліджуваний період толока (як звичай безкоштовної трудової взаємодопомоги [25, с. 346]) на Опіллі побутувала доволі часто: «*О, в нас сильно було того [толоки]...*» (с. Гірське Миколаївського р-ну Львівської обл.) [1, арк. 44]; «*Були толоки. Та я тобі вже казала, що то много робіт все було, та й так троха помагали їдне другим... То тежко жити було, то треба було помагати...*» (с. Великий Любінь Городоцького р-ну) [6, арк. 6].

У контексті запропонованого дослідження найбільше нас цікавлять так звані молодіжні толоки, адже під час них хлопці та дівчата гуртувалися у своєрідні, досить неформальні громади, метою яких було виконання певних видів термінових або трудомістких сільськогосподарських робіт: «*У нас було дажи так, що молоді сами збиралися чи тую капусту чистити, чи шось так помагати... Сами, старики навіть не йшли туди...*» (с. Підгороддя Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.) [7, арк. 8]. Доцільно акцентувати увагу також на тому, що учасниками молодіжних толок були виключно неодружені хлопці та дівчата, тобто останні здобували або ж покращували власні трудові навички в закритому середовищі, без нагляду та контролю з боку старших: «*Було. О, піря дерли, так! То було таке саме, як кукурудзу лупили... То гостилисі, забавлялися, вечеряли після того... Але господиня сі до того не пхала. То всьо собі ті молоді [організовували]...*» (с. Бачів Перемишлянського р-ну Львівської обл.) [2, арк. 68].

На толоках традиційно молодь Опілля чистила кукурудзу, терла льон, спорадично — очищала пір'я тощо: «*Ходили, ходили кукурудзи тербити... Як си' люди насадили кукурудзи, то ходили увечір помагати туті кукурудзи тербити... І дівчата, і хлопці приходили...*» (с. Семенівка Пустоми-

тиського р-ну Львівської обл.) [5, арк. 20]; «*Було. О, піря дерли, так! Той льон тоже терли... То було таке саме, як кукурудзу лупили... То гостилисі, забавлялися, вечеряли після того...*» (с. Бачів) [2, арк. 68].

Загалом на території України одним із найпоширеніших видів толочних робіт, які виконувала молодь, було чищення кукурудзи (на Закарпатті — «лупейки», на бойківсько-покутсько-підгірському пограниччі — «залупини», «шульки лупити», на Поділлі — «тербити кукурудзу», «лушити кукурудзу») [24, с. 131—132]. Дуже часто згадували про такі толоки і респонденти з Опілля: «*А во як кукурудзу видирати, то все ходили всі хлопці і дівчата помагати: одного дня ту виломали — сюда всі прийшли, а на другий день вже до инчого пішли, і так всім помагали*» (с. Мала Горожанка Миколаївського р-ну) [1, арк. 31].

На території Південно-Західного історико-етнографічного регіону України були поширеними толоки під час заготівлі на зиму капусти. Так, на Бойківщині господарі, щоб заготовити капусту на зиму, запрошували на толоку молодь. Цікаво, що господарі запрошувала лише дівчат, а хлопці приходили не так для виконання роботи, як для того, щоб позалицятися та пожартувати з дівчатами. Після закінчення роботи молодь обов'язково прибирала, і лише тоді відбувалося традиційне пригощення та танці: «*Хлопці ходили на вечірки, дівчата ходили на вечірки. Співали, капусту чистили, біб лушили, горох пражили, біб пражили, їли... А хлопці прийдуть, то співають, танцюють...*» (с. Яблунів Турківського р-ну Львівської обл.) [3, арк. 28]. Крім цього, на території Бойківщини досить поширеними були і молодіжні толоки під час чищення квасолі та гороху («комашня», «лущениці», «боболуштики») [24, с. 131—132]. На Опіллі ж відомостей про побутування аналогічних за своїм призначенням молодіжних толок виявити вдалося вкрай мало: «*До капусти то вже не сходилисі... Почистили і поквасили, і всьо...*» (с. Шайбівка Бережанського р-ну Тернопільської обл.) [2, арк. 22]. Лише у с. Руда Рогатинського району одна з респонденток згадувала про побутування в їхньому селі толоки з чищення капусти: «*Та капусти много старалися посадити, би було що взиму їсти... То одному тяжко було то всьо зробити,*

то все кликали пару дівчат чи хлопців, би помогли, би то всьо скорє йшло» [7, арк. 24].

На толоках хлопці і дівчата мали можливість поспілкуватися та позалицятися одне до одного у дружній, неформальній атмосфері, без нагляду чи контролю з боку старших: «*Та то ніхто зо старших не йшов [на толоку]... Молоді собі троха робили, троха шуткували, файно так було...*» (с. Градівка Городоцького р-ну) [6, арк. 34]. Крім того, під час толочок молоді люди могли оцінити певні трудові навички потенційних шлюбних партнерів, адже чи не основним критерієм вибору майбутнього чоловіка або дружини було саме вміння самостійно вести господарство: «*Щоби найліпша у всьому була! Я по красі глядав, на багатство не дививсі... Але то хто як: хто хтів ладної, хто хтів багатї, хто робітної... Та робітної всі насправді хотіли...*» (с. Тершаків) [1, арк. 14].

Доцільно також зауважити, що під час проведення толоки молодь працювала в гурті зі старшими. Так, на Опіллі парубки і дівчата та старші особи збиралися разом, коли відбувалися будівельні толоки. У цьому випадку хлопці і дівчата працювали по суті під орудою більш досвідчених та вмілих старших майстрів, перебираючи від останніх певні професійні знання, вміння та навички: «*Хати як валькували, то тоже була толока, то ціле село сі сходило. То на подвіру робили... Клікали жінки на солону і клали тако-во солону, отак-о розпростирали, тоди брали глину і так-о крутили такі вальки... І то кидали набік... А хлопці вже чи молоді мужчини, чи хлопці, то вже городили...*» (с. Брюховичі Перемишлянського р-ну) [2, арк. 175]; «*В нас сильно було. У нас за тиждінь часу хата була накрыта. За день стіни сі виставляло. То так у селі сі сходили і помагали їдне другим. То могло п'єдисять-шісдесять людей на день бути...*» (с. Бібрка Жидачівського р-ну) [4, арк. 17]. Отже, на такій масштабній толоці вже існував чітко виражений розподіл трудових обов'язків за статтю та віком учасників, що можна пояснити тим, що виконувалися особливо важливі роботи, неякісне виконання яких могло мати серйозні негативні наслідки: «*Як хату будувати, то всі помагати йшли... То таке, що сам не подужаєш зробити... Та то був майстир, він то керував, а ми як подручні були в нього, всьо помагали...*» (с. Запитів Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.) [8, арк. 17]. Такі толоки закінчувалися вечерею,

а інколи і танцями, які для молоді влаштував сам господар, який скликав толоку: «*І тоди ше си закликали музику, свою таку... І ше си погуляли, погуляли. О, то такі були толоки, то такі колись були розваги в селі...*» (с. Брюховичі) [2, арк. 175].

Загалом для території Опілля практика організувати танці після завершення толочних робіт була доволі поширеною. Проте доцільно наголосити, що у більшості випадків ініціювала й організувала їх парубоча громада [19, с. 46], члени якої самостійно домовлялися і з господарем, і з музикантами: «*Ходили, колись були толоки... Ну, які толоки? Як копали картоплю, ломили кукурудзу з лушпинє. То тоді збиралися хлопці і дівчата. О, то така толока була ввечір. І в той час там наварили вареників, як в нас кажут, пирогів, напекли бульбаників, дерунів, таких з кіста, і то всьо сир, сметана, якої троха горівки принесли хлопці, бураченки, тоді ше не було... І після того «музики» — приходили хлопці, дівчата і тоді танцювали. Співали, танцювали, бо такого клубу ше не було...*» (с. Бачів Перемишлянського р-ну) [2, арк. 76]; «*То вже як поприходили всі, то також потерєбили, то тоді могла бути «музика» і могли бути й танці... Та то хлопці сами то заграли, бо хтіли потанцювати. Та як молоді...*» (с. Бібрка) [4, арк. 8].

Цікавою є і взаємодія та модель поведінки хлопців і дівчат під час виконання толочних робіт. Так, найчастіше у цьому випадку хлопці намагалися завадити роботі дівчат, зробити їм певну шкоду, що мала жартівливий характер: «*Вони [хлопці] де помагали? Вони [хлопці] збитки робили. Як піря дерли, то подув, шоби піря догори влетіло... А кукурудзу як лупили, то плели вінок з кукурудзи, і так плели, шо кругом хати вплели вінок. А потім господар навіть не годен був того вінка до хати чи десь на стріх висадити...*» (с. Бачів) [2, арк. 84].

Дівчата, як правило, не ображались на хлопців за вчинені збитки, адже трактували їх не як образу чи намагання нашкодити роботі, а як особливий спосіб виявлення симпатії: «*Та то кукурудзу кинув у дівчину, то лушпу кинув у дівчину... Та дівки сами того хотіли, би так зачіпалисі...*» (с. Стратин Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.) [2, арк. 103].

Доцільно зауважити і про те, що звичай збирати толоку побутовував не в усіх досліджених нами селах Опілля. Зокрема, часто господарі свідомо не скли-

кали толоку (особливо молодіжну), назагал вважали, що виконати роботу самостійно буде хоч і довше, але менш витратно: «Дівчата не йшли в нас на толоки... То переважно жінки такі молоді ходили кукурудзу теревити... Дівчата не йшли переважно, а такі жінки, котрі ще молодші, ще годніші до роботи, то вона їдн друзі помагали... Молоді так робити не хтіли, їм не то в голові...» (с. Великий Любінь) [6, арк. 7]; «У нас самі більше то робили ті всі роботи. То закликав когось — треба погостити... То сами робили...» (с. Куряни Бережанського р-ну Тернопільської обл.) [9, арк. 18].

Крім цього, до кінця ХІХ ст. на Опіллі побутовали і так звані толоки на зарібки, коли молодь збиралася на роботу до заможного господаря, який оплачував роботу хлопців та дівчат: «...То переважно до багатих ходили піре дерти, різали січки. То давно такого бідні до багачів ходили на такі зарібки, а вже за мене, то такого не дуже й було... То багатий мав за таке заплатити, а як збиралісі до якої вдовиці чи сироті — то вни потому мали йти тугу роботу відробити, хто їм помагав...» (с. Тершаків) [1, арк. 5]. Існували і так звані косовиці «за могорич», які організували багатші господарі, щоб швидше виконати термінову сільськогосподарську роботу. Члени косарської громади добровільно збиралися косити «за могорич» також у сільського священика [12, с. 207].

З толоками були схожі і зібрання молоді (переважно дівчат) для спільного ткацтва та прядіння, які на теренах України називалися по-різному: «досвітки», «вечорниці» [23, с. 3], «вечірки» [15, с. 303], «пріхи» [4, арк. 16] тощо. За народною традицією, вміння прясти і ткати — це обов'язок жінки, який вважався чи не основним трудовим навиком, необхідним дівчині для того, щоб успішно вийти заміж [13, с. 38].

На Опіллі на «пріхи» дівчата і хлопці збиралися в осінньо-зимовий період, коли завершилися всі польові роботи: «Та взимі по хатах збиралісі, на такі вечорниці — то і дівчата, і хлопці приходили» (с. Тершаків) [1, арк. 8]. Загалом же на різних українських етнічних землях вечорниці розпочиналися зазвичай після свята Покрови (14 жовтня), коли трудове навантаження перед початком нового аграрного сезону суттєво зменшувалося [20, с. 302]. Тривали такі вечорниці всю зиму, аж до початку Ве-

ликого посту, з перервою на період різдвяно-новорічних свят [14, с. 33].

Місцем проведення вечорниць була спеціально орендована (переважно у вдови) хата [18, с. 200—201]. На Опіллі її пошук був завданням дівчат. Вони також мали приготувати вечерю, якою пригощали і господарів хати, і хлопців, які приходили на «вечерниці»: «Та збиралісі в хаті в якоїсь бабки такої, шо сама жила, шоби дітий малих не було, бо то молоді троха позабавлятися хтіли. То [дівчата] могли якусь кашу, який кисіль зварити. То всі продукти дівчата приносили. Одна з дому взела, друга, та й назбирувалісі. Та й зносили то всьо до їднної хати, та й шось там варили» (с. Тершаків) [1, арк. 3]. Спорадично на території Опілля зустрічався і звичай не пускати хлопців на вечорниці, щоб не заважали дівчатам і не відволікали їх від роботи: «Та прели. То ми кужілкі такі мали, та й так ходили прести... Ниньки пішли до тої, завтра до тої, потім до тої... То во так колективно було... Хлопці не приходили...Та вони би не дали прести нам. Вни б сі хотіли зачіпати, вни би нич робити не дали» (с. Новосілки-Опарські) [1, арк. 61]. Широко побутовало колективне ткацтво і на Поліссі, проте тут, на відміну від Опілля, на таке прядіння сходилися переважно дівчата-родички та лише найближчі сусіди. Опівночі господар пригощав усіх робітників вечерєю, після якої часто організували і танці [17, с. 39].

Загалом же на «вечерницях» дівчата намагалися продемонструвати парубкам свої трудові навики у виконанні традиційно жіночих видів робіт — прядіння та приготування вечері. Парубки ж своєю чергою оцінювали дівчат та мали змогу з ними позагравати та поспілкуватися. Треба зауважити й інше: часто батьки доволі негативно ставилися до того, що дочка ходить на вечорниці прясти: «Тато строгі були, не пуццали на тії вечорниці, казали дома сидіти і прести, а не з хлопцями сміятися...» (с. Підвисоке Бережанського р-ну) [9, арк. 9]; «Скоро дівка кавалера мала, а ся мама довідала та й всьо... Казала: «Будь дома, бо чого ходити помежи хати, помежи хати нема чого ходити... Та й пріла разом з мамов чи з сестров. Ми все з мамов пріли...» (с. Гірське Миколаївського р-ну) [1, арк. 37].

Стосовно хлопців, то можна стверджувати, що в Україні, зокрема і на території Опілля, основну роль під час їх вступу в молодіжну громаду відігравав чіт-

ко виражений професійний іспит. Найчастіше в ініціанта перевіряли вміння косити [11, с. 76]. Так, цікавий звичай посвячення парубка в косарі побутував на теренах Опілля і Надсяння, який тут називали «фризівкою» [10, с. 119]. Під час цієї обрядодії «розпорядчик» (обраний косарями лідер) сідав на заткнуту в землю гострим кінцем кушку (дерев'яний пенал для точильного бруска), його капелюх прикрашали вінком із трав, а в руки давали молоток (символізував хрест), обмотаний колючим бур'яном. Ініціанта приводили до розпорядчика, якому перший кланявся до ніг і цілував стилізований молоток-хрест, який колов його в губи та обличчя. Після цього розпорядчик вставляв і бив новачка лопаткою по плечі, що згодом повторював кожен із присутніх. Завершувався цей ритуал розпивання могорич, який традиційно виставляв висвячуваний [10, с. 119]. Після цього вся громада з жартами та співками поверталася в село, де «старший косар» урочисто виголошував спеціальну «роту»: «Мамо, і ви, тату, виховали-сьте косаря, навчився косити і косить межі косарями. Позвольте йому файку курити, бо він уже косить!» [12, с. 208]. Цікаво, що кожен «підпарубок» з нетерпінням очікував «фризівки», адже лише після цього він ставав повноправним членом парубочої громади та вже міг відвідувати різні форми дозвілля молоді шлюбного віку, а також залицятися до дівчат. Крім того, визнання хлопця повноцінним та справним косарем вважалося закінченням його своєрідного господарського вишколу, тому сприймалося як дуже радісна подія батьками новоспеченого парубка [12, с. 207].

Після всього зазначеного ставлення громади до парубка ставало більш поважним, ніж до хлопців, яких членами парубочої громади ще не вважали [21, с. 112—113]. Загалом громади косарів можна вважати сезонними утвореннями, основною метою яких було якомога швидше та якісніше виконання термінових сільськогосподарських робіт — косовиці та жнив. Індивідуально кожному господарю було важко виконати таку об'ємну роботу і саме це спричинило необхідність гуртування хлопців та чоловіків у громади косарів. Завдяки аналізу обряду парубочих ініціацій можна стверджувати, що такі об'єднання мали свою внутрішню структуру та організацію. Так, очевидно, що громада косарів мала свого виборного лідера, якого називала «отаманом», «старшим косарем», «розпорядником» тощо [11, с. 76—77]. Завдяки існуван-

ню такого господарсько-виробничого об'єднання хлопці набиралися досвіду господарювання від старших чоловіків, повноправних членів сільської та косарської громади. Безпосередньо під час роботи чоловіки оцінювали професійні вміння та навички парубків і при потребі їх виправляли, давали поради та рекомендації. Цікаво, що аналогічні за своєю суттю та призначенням об'єднання існували не лише в українців, а й у західних слов'ян — поляків, чехів, словаків, лужицьких сербів [26, с. 168—170]. Що більше, збігалася й назва описаного обряду посвячення в косарі — «фрицовка», «фрицовання» [11, с. 76]. Походження терміна «фриць» дослідники виводять від польського «*fryc*» — новачок, що своєю чергою є запозиченням з німецької мови [11, с. 76].

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що залучення молоді до життя та функціонування сільської громади у досліджуваній період відбувалося нерозривно від трудового виховання хлопців та дівчат шлюбного віку. Професійні вміння та навички, необхідні селянинові для ведення господарського життя, були чи не основним критерієм вибору майбутнього шлюбного партнера, а виконання різного роду спільних робіт допомагало парубкам та дівчатам об'єктивно оцінювати такі характеристики своїх ровесників та робити висновки щодо їх готовності вступати у шлюб та самостійне господарське життя. Крім цього, часто молодь виконували важливі роботи, без яких нормальне функціонування та існування сільської громади було неможливе.

Завдяки залученню парубків і дівчат до господарсько-виробничого життя громади вони «завчали» (а не просто «приміряли») головні соціальні ролі (у традиційному суспільстві їхній перелік був доволі обмежений та обов'язковий), зокрема: «господар/господиня» та «чоловік/жінка» (у вузькому розумінні), що разом об'єднувалися у соціальну роль «чоловік/дружина». Їхнє виховання, у притаманних для етносу традиціях та морально-звичаєвих нормах, забезпечувало створення міцних сімей, здатних відтворювати етнофорів (носіїв етнічності), забезпечувати існування етносу загалом.

1. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка (далі — Архів ЛНУ імені Івана Франка). — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 442-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного

- спілкування української молоді», зафіксовані студенткою другого курсу Дяківнич Роксоланою Йосифівною 6—16 липня 2012 р. у Миколаївському, Городоцькому та Пустомитівському районах Львівської області). — 122 арк.
2. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 474-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані студенткою третього курсу Дяківнич Роксоланою Йосифівною 5—14 липня 2013 р. у Перемишлянському районі Львівської області, Рогатинському районі Івано-Франківської області та Бережанському районі Тернопільської області). — 188 арк.
  3. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 514-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані студенткою четвертого курсу Дяківнич Роксоланою Йосифівною 25—27 липня 2014 р. у Турківському районі Львівської області). — 48 арк.
  4. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 564-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані аспіранткою Дяківнич Роксоланою Йосифівною 1—3 липня 2016 р. у Жидачівському районі Львівської області). — 56 арк.
  5. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 565-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані аспіранткою Дяківнич Роксоланою Йосифівною 21—23 червня 2016 р. у Пустомитівському районі Львівської області). — 61 арк.
  6. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 566-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані аспіранткою Дяківнич Роксоланою Йосифівною 5—10 липня 2016 р. у Городоцькому районі Львівської області). — 45 арк.
  7. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 642-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані аспіранткою Дяківнич Роксоланою Йосифівною 04—05 серпня 2017 р. у Рогатинському районі Івано-Франківської області). — 36 арк.
  8. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 643-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані аспіранткою Дяківнич Роксоланою Йосифівною 18—19 липня 2017 р. у Кам'янка-Бузькому районі Львівської області). — 21 арк.
  9. Архів ЛНУ імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 644-Е (Польові етнографічні матеріали до теми «Традиції дошлюбного спілкування української молоді», зафіксовані аспіранткою Дяківнич Роксоланою Йосифівною 15—17 серпня 2017 р. у Бережанському районі Тернопільської області). — 34 арк.
  10. [Б. а.] Фризівка / [Б. а.] // Життя і знання. — 1933. — Рік VI. — Ч. 4 (67). — Квітень. — С. 119.
  11. *Балушок В.* Молодіжні громади та обряди ініціацій в традиційному селі / Василь Балушок // Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження : у 5 т. / наук. ред. М. Гримич. — Київ : Дуліби, 2010. — Т. 2: Молодь. Молодість. Молодіжна субкультура. — С. 56—96.
  12. *Береза Я.М.* «Слухайте, люди!» (з давніх косарських звичаїв, записаних у селах Солуки Карачинів і Поланки Воронців, Городецького повіту) / Я.М. Береза // Життя і знання. — 1938. — Рік XI. — Ч. 7—8 (130). — Липень ; серпень. — С. 207—208
  13. *Бодник А.* Бойківська прядильно-ткацька техніка і термінологія / Андрій Бодник // Народна творчість та етнографія. — 1969. — № 4. — Липень ; серпень. — С. 37—51.
  14. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / Олекса Воропай. — Київ : Велес, 2009. — 432 с. : іл.
  15. *Гомик І.* Лемківські «вечірки» (вечерниці) / Іван Гомик // Матеріали до етнології й антропології. — Львів, 1929. — Т. XXI—XXII. — Ч. 1. — С. 303—308.
  16. *Горинь Г.* Роль громади у формування особи (історичний досвід українців) / Ганна Горинь // Народознавчі зошити. — 2008. — № 3—4. — С. 440—444.
  17. *Гошко Ю.Г.* До історії сільської общини на Поліссі / Ю.Г. Гошко // Народна творчість та етнографія. — 1966. — № 3. — С. 33—39.
  18. *Дикарев М.* Збірки сільської молодіжки на Україні / Митрофан Дикарев // Матеріали до українсько-руської етнології. — Львів, 1918. — Т. XVIII. — С. 170—275.
  19. *Дяківнич Р.* «Музика» як традиційна форма дозвілля молоді Опілля першої половини ХХ століття / Роксолана Дяківнич // Народна творчість та етнологія. — 2017. — № 2. — Березень ; квітень. — С. 44—53.
  20. *Курочкін О.* Календарні звичаї та обряди / Олександр Курочкін // Українці: історико-етнографічна монографія : у 2 кн. — Опішне : Українське народознавство, 1999. — Кн. 2: Духовна культура. — С. 301—331.
  21. *Мазуркевич О.П.* Сільські молодіжні громади як школа етикетного виховання / О.П. Мазуркевич // Культура України. — 2013. — Вип. 43. — С. 110—118.
  22. *Сироткін В.* Традиції колективної трудової взаємодопомоги / Володимир Сироткін // Українці: історико-етнографічна монографія : у 2 кн. — Опішне : Українське народознавство, 1999. — Кн. 1: Матеріальна культура. — С. 371—376.
  23. *Сумцов Н.Ф.* Досветки и посиделки / Н.Ф. Сумцов. — Киев : Типография А. Давиденко, 1886. — 24 с.
  24. *Тарнавський Р.* Звичай толоки в контексті народного господарського календаря українських селян (За матеріалами з теренів Південно-Західного історико-

- етнографічного регіону України) / Роман Тарнавський // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. — Львів, 2010. — Вип. 11. — С. 129—140.
25. Тарнавський Р. Семантика терміна «толока» в заняттях і звичаєвості українців / Роман Тарнавський // Вісник Львівського університету. Серія історична. — Львів, 2011. — Вип. 46. — С. 346—371.
26. Хорватова Э. Традиционные юношеские союзы и инициационные обряды у западных славян / Хорватова Э. // Славянский и балканский фольклор. Реконструкция древней славянской культуры: источники и методы. — Москва : Наука, 1989. — С. 162—173.

Roksolana Diakivnych

INVOLVEMENT OF YOUTH IN OPILLIA
TO PUBLIC LIFE: PARTICIPATING
IN THE HOUSEHOLD WORKS
IN LATE XIX — EARLY XX CENTURY

The article is based on field-study ethnographic-materials and describes various forms of youth involvement to economic life in

late XIX — early XX century. Local features of formation in guys and girls of marriage age of work skills which are necessary for self-management of the economy are analyzed and revealed in the article.

Keywords: ethnology, Opillia, youth community, «toloka», «vechernyсу», «prikyhу».

Roksolana Diakivnych

ВОВЛЕЧЕНИЕ МОЛОДЕЖИ ОПОЛЬЯ
К ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ: ЕЕ УЧАСТИЕ
В ХОЗЯЙСТВЕННЫХ РАБОТАХ
(КОНЕЦ XIX — ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА XX ст.)

В статье на базе полевых этнографических материалов описаны различные формы привлечения молодежи Ополья к хозяйственной жизни в конце XIX — начале XX вв. Проанализированы и обнаружены локальные особенности формирования у парней и девушек брачного возраста трудовых умений и навыков, необходимых для самостоятельного ведения хозяйства.

Ключевые слова: этнология, Ополье, молодежная община, толока, «вечерницы», «прихы».